

JAN BIAŁOSTOCKI

WARSZAWSKIE „LEONARDIANA“

Jedno tylko dzieło Leonarda posiadamy w Polsce: portret kobiety w krakowskich zbiorach im. Czartoryskich, pochodzący z kolekcji puławskiej¹. Zespół „Leonardianów“ w Muzeum Narodowym w Warszawie jest nieliczny, większość obrazów z kręgu Leonardowskiego dopiero od niedawna znajduje się w zbiorach warszawskich, a niektóre z nich są w ogóle nie publikowane. Krótkie omówienie tego zespołu w roku jubileuszowym wielkiego artysty nie jest wzmianką o charakterze jedynie konwencjonalnym, lecz może przyczyni się choćby w niewielkim stopniu do opracowania — wciąż jeszcze niezupełnie zbadanych — zasobów obcej sztuki w polskich zbiorach.

Różne są motywy, które pozwalają związać osiem obrazów w grupę „Leonardianów“. Są tu dzieła, które wyszły z pracowni bezpośrednich uczniów da Vinci — inne są namalowane przez artystów, którzy doznali wpływów Leonarda, przejmowali jego formuły kompozycyjne, stosowali sposoby fakturowych czy też barwnych rozwiązań. Sztuka Leonarda oddziaływała przecież bardzo szeroko, dla wielu artystów stworzyła nowy a odtąd często powtarzany repertuar wizualny.

Warszawskie „Leonardiana“ zostały uszczuplone przez wywiezienie za granicę świetnego portretu kobiecego, który znajdował się w zbiorach Potockich, dawniej w Zatorze, potem w Jabłonie, a ostatnio (przed wojną) w Warszawie (ryc. 1)². Jest to znaczna strata, ponieważ obraz ten odznaczał się wysokim poziomem artystycznym; nasze „Leonardiana“ zyskałyby w nim odbicie portretowej działalności mistrza. Subtelne, zawołowane cieniami oblicze niewiasty świadczy o głębokim zrozumieniu artystycznego języka Leonarda przez autora obrazu. Autora tego Schaeff-

¹ Za własnoręcznością Leonarda wypowiedział się ostatnio Berenson B., *Picture Italiane del Rinascimento*, Milano 1937, s. 239, (który dawniej oddawał obraz Boltraffiowi) oraz podsumowujący dyskusję Goldscheider L., *Leonardo da Vinci Paintings and Drawings*, Oxford — London 1945, także Heydenreich L. H., *Leonardo*, Berlin 1943.

² Ol. drz., 54×45 cm. Obraz został wywieziony na życzenie właścicieli w r. 1940 do Włoch. Kopię obrazu sporządził ok. 1926 r. Jan Rutkowski w Warszawie na zamówienie właściciela obrazu. O dalszych losach tej kopii nie mamy wiadomości.